

Egyházi Jövőkép Bizottság munkatervének elvi és gyakorlati szempontjai

A Teológiai és Tanulmányi Bizottság előterjesztése

I. Elvi szempontok

A MRE Zsinata a 2011. szeptember 28-án Balatonszárszón megtartott tematikus ülésével, majd azt követően az Egyházi Jövőkép Bizottság (EJB) felállításával és megbízásával egyházunk legfőbb vezető testülete kifejezésre juttatta (Zs-167/2011.11.18), hogy egyházunk elmúlt két évtizedben megtett útját, a megváltozott társadalmi keretfeltételeket és a szolgálataiban beállt formai és tartalmi változásokat az egyház Ura iránti engedelmességben, bibliai és hitvallási alapokról kívánja értékelni, és ennek megfelelően a továbblépés lehetőségeit mérlegelni. Egyházunk, gyülekezeteink és intézményeink nem sodródni kívánnak a társadalmi-politikai és gazdasági változások közepette, hanem *stratégiailag*, ugyanakkor a Szentlélek egyházat teremtő és megújító *erejét segítségül hívva* kívánnak cselekedni, legyőzve a tehetetlenségérzést és rezignált félelmet, ugyanakkor kifejezésre juttatva a reménységet, hogy egyházunk (minőségi és mennyiség értelemben egyaránt) növekedésre hívatott! Amikor *hálát adunk* az egyház szolgálatának eddigi lehetőségeiért és az elért eredményekért, nem tehetjük meg, hogy az önelégültség és az öngazolás vétkével menjünk el a valós problémák mellett vagy elbagatellizáljuk a jelenlegi krízishelyzetet.

1. Ehhez elengedhetetlenül szükséges rögzíteni, hogy egyházunk az utóbbi évtizedekben átélt változásokat, és az azokból fakadó feladatokat a következő képen igyekszik mérlegelni:
 - a. kritikailag, azaz nem elmarasztalás vagy a lekicsinylés szintjén, hanem a fogalom eredeti (görög) értelmében: a józan különbségtétel, a hangsúlyok megkeresése és a különböző nézőpontok érvényesítése alapján;
 - b. önkritikusan, azaz a bűnbánat szintjén, konkrétan számba véve azokat a területeket, ahol már rég változtatni kellett volna, de tehetetlenségnek, rosszul értelmezett hagyománynak vagy másfajta (anyagi, egyházpolitikai) érdekeknek engedve nem léptünk;
 - c. tapasztalatokat mérlegelve és összevetve (egyes régiók, kerületek vagy szolgálati területek tapasztalatait nem abszolutizálva, hanem az országos és Kárpát-medencei változások tanulságaival egybevetve);
 - d. nem általánosan beszélve a reformokról, hanem konkrét területekre és feladatokra koncentrálva (pl. diakónia, lelkesi tiszt, oktatás stb.), konkrét adottságokat számba véve és szükséges lépéseket megfogalmazva;
 - e. a zsinat-presbiteri elvet figyelembe véve: a reformfolyamat (nevezzük ennek) és stratégiaalkotás nem lehet felülről elrendelt strukturális/szervezeti változtatás, hanem a változások alanya az egész egyház (egyházmegyék, gyülekezetek,

intézmények). A krízis-helyzeteket onnan kell „leemelni” ahol keletkeznek és megélik őket, ezt kell értelmezni, teológiailag reflektálni és ennek függvényében a megoldásokat felvázolni, majd ezt követően a szükséges döntéseket (immár a fokozatos egyházi testületek szintjén) meghozni;

2. Folyamatosság és megújulás. Ha a szárszói tematikus zsinat felvetéseit, azok továbbgondozását és további akut problémákra való megoldáskeresést „reform-folyamatnak” nevezzük, azt is rögzíteni kell a munka kezdetén, hogy egy ilyen folyamat vagy „egyházi jövőkép felvázolás” nem támaszthatja magának a *radikális újrakezdés, az új reformáció* vagy éppen a *restauráció* igényét. Az Egyházi Jövőkép Bizottságtól és a Teológiai Bizottságtól elvárt vagy a további munkabizottságok által majd felvázolt dokumentum sem tekinthető olyan „reformkoncepciónak”, amelyet csak át kell ültetni a valóságba. A munka során elért eredményeket (s azok írásban való rögzítését) sokkal inkább olyan impulzus-sorozatnak kell majd tekintenünk, amely továbbgondolkodásra és az itt-és most lehetséges legjobb megoldás keresésére kell, hogy ösztönözzenek. A reformfolyamat nem jelenthet magabiztos visszakanyarodást a múltba (korábban érvényes válaszok és megoldások felelevenítését, kritikátlan újraalkalmazását) és nem is merülhet ki „tájidegen” elemek kritikátlan adaptálásában (máshol bevált megoldások átültetésével). E helyett egyszerre kell megőrizni a realitásérzetet és megújulás iránti vágyat, számba venni az adottságokat és erre nézve új megoldásokat keresni. *Kontinuitás* és *innováció* – két fogalom kell, hogy kitűzze a munka koordinátáit: a jövőre való felkészülés egyrészt elszakíthatatlan az egyház történetétől, hagyományaitól, múltjától, részese az egyházi élet folyamatának; másrészt új helyzetekre és keretfeltételekre tekintettel kell újrafogalmazni a ma is érvényes feladatot, akár új formák megteremtésének igényével is.

3. A józan különbségtétel készsége elengedhetetlen. Nem lehet az egyház krízisét, jelenlegi állapotát csak egy-egy tényezőre visszavezetni (pl. vagy csak a lelkipásztori alkalmatlanságra hivatkozni, vagy minden jelenlegi nyomorúságért a szocialista korszak ateista valláspolitikáját, illetve a szekularizációs korszellemet felelőssé tenni). A magyar református egyház osztozik az európai keresztyénség és ezen belül az európai protestantizmus sorsában, abban a tekintetben, hogy ha a saját adatainkra vagy a térség vallási térképére tekintünk, nyilvánvalóan számolni kell egyfajta

- a. *demográfiai* krízissel (az egyház tagságának nem titkolható visszaesése)
- b. *a hit és vallási kultúra* krízisével (hit és vallás ma már nem játszik olyan szerepet az élet-és világerőtelmezés tekintetében, vagy az értékek iránti tájékozódás vonatkozásában, mint korábban. Ez folyamatos jelenség a felvilágosodás óta tart)
- c. *gazdasági* jellegű válsággal (egyre nehezebb biztosítani a működés alapvető feltételeit, főleg az egyháztagok anyagi teherbírása tekintetében)

A három egymással szorosan összefügg és egy komplex valóságot alkot, mégsem lehet eltekinteni a megkülönböztetéstől a helyzetelemzés, valamint a megoldáskeresés szintjén.

Továbbá ugyanilyen józanul kell különbséget tenni és tárgyyszerűnek kell maradni

- a *megőrzendő*, tovább ápolandó örökség és a *korrekcióra szoruló* és szükségszerűen változtatásokra váró szokások, hagyományok és struktúrák között;
- a reformfolyamat által kiváltott, várható *pozitív hatások* és az esetleg *nem várt következmények* tekintetében.

A munkafolyamat (reformfolyamat) nyilvánvalóan egy jelenlegi krízishelyzettel való szembesülésre és jövőre tekintő cselekvésre akar bátorítani, ugyanakkor egyházunk különböző rétegeit az együttgondolkodásra meghívni. Ebben a folyamatban, ha valamilyen eredményt várunk tőle, szükség van egy precíz „diagnózisra”, komoly, de valóságtól nem elrugaszkodott „prognózisra”, valamint a kettő között bejárható út, a „terápia” felvázolására. E munka a fenti szempontokat nem hagyhatja figyelmen kívül, ugyanakkor látni kell, hogy ez egyházunk közösségében (lelkipásztorok, presbitériumok, munkatársak szintjén) és különböző testületeiben igen intenzív *tanulmányi/tanulási munkát* és *lelki folyamatot* feltételez, hiszen olyan kérdéseket kell tisztázni, mint pl. egyháztagság, egyházi tisztség, igehirdetés és istentisztelet, keresztyén oktatás és nevelés, diakónia, egyház és társadalom kapcsolatrendszer stb. Mindehhez a bibliai, teológiai és egyházjogi ismeretek mellett nem-teológiai szempontok (szociológiai, szociálpszichológiai, közgazdasági és közigazgatási stb.) bevonására is szükség van, amelyek némelyek számára elidegenítően hatnak, vagy a vita tárgyát képezhetik. Ezeknek a vitáknak a lebonyolítása és koordinálása is megoldásra vár, de reménység szerint az egész ügy menetére nézve hasznos lehet.

A fentiekre tekintettel azt javasoljuk, hogy kerüljön kidolgozásra minden témakörben egy-egy **munkaanyag** (max. 3-4 oldal, lásd II. pont: rövid elméleti bevezetés, problémák vázolása, célkitűzések megfogalmazása és kérdéssor), amelynek segítségével lelkési közösségek, presbitériumok vagy egyéb gyülekezeti/intézményi munkatársak behatóan foglalkozhatnak a az egyes témákkal és megküldhetik véleményüket az EJB-nak. *Az így nyert visszajelzések és vélemények, illetve adatok ismeretében, s azok megfelelő összesítése és reflektálása után kerüljön sor a megoldási javaslatok felvázolására és előterjesztésre a zsinati plénum számára. Ezek megvitatása után kerülhet sor konkrét határozatok érvényesítésére, szükség szerint jogszabályok módosítására.*

II. Munkaanyag: Egyházi jövőkép – jövendő egyházkép?

/Impulzusok, vélemények bekérése, gyakorlati kérdések/

Ahhoz, hogy egy egyházi jövőképet, illetve jövőre tekintő egyházképet felvázoljunk, elengedhetetlen, hogy egyrészt tisztában legyünk református egyházértelmezésünk alapjaival (és elemeivel), valamint hogy őszintén tájékozódjunk a jelenlegi és várható keretfeltételek, a lehetőségek és adottságok felől. Stratégiai tervezéshez és egyházkormányzati döntések előkészítéséhez szükség van egy reális (azaz a valóságtól nem

elrugaskodott) jövőképre és őszinte elemzésre (problémákkal való szembesülésre). Ezen a ponton az a feszültség nem kerülhető meg, amely abból adódik, hogy egyrészt az egyház a *hit tárgya* („credo ecclesiam” és „creatura verbi” értelmében), másrészt az *empirikus egyház* formája és berendezkedése (institucionális jelleg) emberi döntések és cselekvés következménye. Mi a kettőnek az egymáshoz való viszonya? Hogyan érvényesülnek a hitbeli felismerések a földi egyház működéséhez szükséges egyházkormányzati döntések érvényesítésében? Milyen döntésekre van szükség ahhoz, hogy az egyház rendje, szervezete minél teljesebben és hatékonyabban kifejezze isteni rendeltetését, ugyanakkor a reformtörekvések ne csak a jelenlegi helyzet és állapot rögzítését végezzék el, hanem új megoldásokat is merjenek felvállalni? Hol kell erőket koncentrálni, anyagikat, időt és további humán erőforrást invesztálni – és mi az, amit „el kell engedni”, tevékenységet beszüntetni, épületet/intézményt bezárni? (mintegy az ismert holland teológus, *A. van Ruler* szavaival fogalmazva egy adott helyzetre vonatkozóan – Luther után szabadon: *Itt állok, de ez lehet másként is!*”)

E kérdések tisztázása és a stratégiaalkotáshoz szükséges tapasztalatok begyűjtése érdekében, valamint az I.3.-ban említett tanulmányi munka segítése végett a következő segédanyag összeállítása lenne célszerű:

1. Téma meghatározás
2. A téma bemutatása összefüggéseiben
 - a. Itt kerüljön röviden bemutatásra a téma illeszkedése az egyházi jövőkép meghatározásának összefüggésében, kapcsolódás más kérdésekhez – Terjedelem: max. 0,5 oldal
3. Elvi alapok tisztázása, gyakorlati megvalósulás ábrázolása
 - a. kerüljön sor a témára vonatkozó bibliai és hitvallási-dogmatikai ismeretek rövid összefoglalására, arra, amit református egyházunk az adott kérdéstről, szolgálatról, tisztségről stb. tanít /ez a rész inkább rövid teol. alapvetés arról, hogy hogyan értelmezzük önmagukat, nem kis dogmatika, hanem rövid „statement”, amely nem nélkülözheti az elvi alapokat/.
 - b. kerüljön számbavételre a téma számára releváns társadalmi környezet hatása, az empirikus tapasztalatok tanulsága, az előbbi elvi-tanbeli szempontok gyakorlati megvalósulásának sajátosságai, esetleges torzulásai, új tapasztalatokra való figyelés és azok reflektálásának igénye, korábbi ismeretek felülvizsgálatának szükségessége, valamint
Terjedelem: max. 1,5 oldal
4. Problémák, kérdések
 - a. itt olyan kérdések megfogalmazására kerülhet sor, amely metodikailag segíti a téma elmélyítését és a vélemények megfogalmazását az egyházi közösségek különböző szintjein (lelkészértekezlet, presbiteri tanfolyam, intézményi értekezlet, munkatársképző stb.)

- b. Kérdések: melyek az adott tevékenység erősségei, gyenge pontjai, lehetőségei? Mit kell tenni a tevékenység/munkaág/szervezet hatékonyságának jobbításáért? Mit kell tenni az egyházi/református jelleg erősítése érdekében? Hol kell újabb hangsúlyokat elhelyezni, minek legyen prioritása? Mit tehet az adott szervezet a maga részéről a jobbításhoz? Milyen ökumenikus aspektusai lehetnek a megoldásnak (hogyan képzeljük a jövőt más egyházakkal való kapcsolatrendszerünk vonatkozásában)?

Terjedelem: max. 0,5 oldal

5. Célok megfogalmazása

- a. néhány konkrét és reális célkitűzés meghatározása, amely megvalósíthatónak látszik a reformfolyamat eredményeképpen, illeszkedik a teljes programba, ugyanakkor minőségi változást hoz az egyház életében és szolgálatában
- b. e célok a munkafolyamat során letisztulhatnak, újabb hangsúlyokat kapnak – ezen a szinten a témával való foglalkozást segíti

6. Ajánlott irodalom

- a. a téma tanulmányozása szempontjából fontos bibliai helyek, hitvallási passzusok jelölése
- b. a kérdés tanulmányozása szempontjából releváns egyéb irodalom jelölése

Terjedelem: max. 0,5 oldal

7. Észrevételek, javaslatok:

- a. itt kerülhet sor a visszajelzések, saját észrevételek, javaslatok, indítványok megfogalmazására, amelyeket majd az EKB összesíti, értékeli
- b. Terjedelem: max. 1 oldal

III. Témák

A szárszói tematikus zsinaton felmerült kérdéseket és egyéb akut problémákat érdemes egy rendszerbe foglalva kezelni. A 2011. novemberi Zsinat tárgyalta a szeptemberi tematikus zsinat kimenetét összefoglaló anyagot. Az összeállításhoz érdemi javaslat nem érkezett azt teljes egészében az EJB elé utalták. A Tanulmányi Bizottság – a Zsinat Elnökségével való egyeztetés alapján – javasolja, hogy a **mellékelt** zsinati dokumentum alapján az EJB készítse el egy prioritási sorrendet a tárgyalandó témákról! Kerüljön mérlegelésre, hogy mely kérdéskörök kerüljenek előbb előkészítésre, megtárgyalásra, nem kell feltétlenül minden témát egyből napirendre tűzni!

Az anyagban felsorolt témák értelemszerűen bővíthetők, specifikálhatóak vagy összevonhatóak. Az EJB döntse el, hogy egy-egy résztéma II. pont szerinti módszertani kidolgozására, majd koordinálására milyen megoldást kíván alkalmazni. Az egyes témákat 2-3 fő együttesen is kidolgozhatja és gondozhatja tovább. Fontos, hogy mindegyik csoportban legyen egy teológiai tanár és egy-egy szakterület további tapasztalt képviselője (lelkész, intézményvezető, iskolaigazgató stb.). Fontos, hogy szakmai szempontok, illetve tapasztalatok és teológiai tartalom együttesen kerüljön érvényesítésre.